

حل اختلاف از مسیر «صلح»

معاون قضایی دادگستری استان از سازوکار جدید شوراهای حل اختلاف و راهاندازی دادگاه صلح در مشهد تا ابتدای آذرماه خبر می‌دهد

عکس و مصاحبه: گلشن اشهر

مصاحبه

دکتر هدایت‌اللهی
نایب‌المعاون
قضایی یوسف اراده

کارشان حل و فصل مشکلات به مورسیده مردم است و مراسمان ریش سفیدی. از بگومگوهای زن و شوهری گرفته تا اختلافات کوچک و بزرگ مالی، فرقی نمی‌کند چه مشکلی داشته باشی؛ آرام به حرف‌های تو و طرف مقابلت گوش می‌دهند، آرام به آرامش دعوتشان می‌کنند و به همان آرامی در فضایی به دور از تنش و اضطراب، آبی می‌شوند بر آتش دعوایتان. این ویژگی خانواده شوراهای حل اختلاف است تا مدارا و رواداری را جایگزین خشم و درگیری جامعه کنند؛ خانواده‌ای که به گفته معاون قضایی رئیس کل دادگستری و رئیس اداره توسعه حل اختلاف خراسان رضوی، شمار اعضای در شهر مشهد به ۷۲۰ نفر می‌رسد و از یکی دوماه آینده قرار است بایک نقش آفرینی جدید و با تشکیل «دادگاه صلح» در این شهر، سهم بیشتری را در صلح و سازش شهروندان مشهدی ایفا کند.

دکتر هادی ولایتی حقیقی با ۲۳ سال سابقه قضایی و بیش از ۲۱ سال مسئولیت در این حوزه، اکنون سکانت‌دار این خانواده گرم و صمیمی است و حالا در فاز جدید کاری شوراهای حل اختلاف حرف‌های زیادی برای گفتن دارد. قضاوت در دادسرای قوچان، معاونت دادگستری تربت جام، ریاست دادگستری زابل، ریاست شعبه حقوقی دادگاه بدوی مشهد، ریاست شعبه تجدیدنظر استان، ریاست اداره تصفیه امور ورشکستگی و حالا معاونت قضایی رئیس کل دادگستری و ریاست اداره توسعه حل اختلاف استان خراسان رضوی، از او چهره‌ای ساخته است که به گفته خودش از پیر تارنای خانواده برای حل اختلاف‌شان به او مراجعه می‌کنند. او این حس و حال را به اعضای خانواده کاری خود هم تسری داده است تا تمامی افراد شاغل در شوراهای حل اختلاف استان، ریش سفیدانه برای رتق و فتق مشکلات مردم پای در میدان بگذارند. ولایتی بر این باور است که درباره شوراهای حل اختلاف و کارکرد تأثیرگذار آن تا کنون اطلاع‌رسانی درستی نشده است که اگر می‌شد، بسیاری از آدم‌ها از همان ابتدای دعوای دادگاه‌ها را در پیش نمی‌گرفتند. ولایتی از سازوکار جدید این مجموعه که متأثر از آیین نامه اجرایی قانون شوراهای حل اختلاف است، خبر می‌دهد و معتقد است با این سازوکار جدید، نقش کش‌خدا منشان فعالان این حوزه بیش از پیش خواهد شد.

از قانون جدید و سازوکارش بگوئید.
دادگاه‌های صلح قرار است پا در کفش شوراهای حل اختلاف کنند؟

نه به هیچ وجه. شهرپور سال گذشته، قانون شوراهای حل اختلاف به تصویب رسید. با تصویب این قانون، یک مجموعه جدید در نظام قضایی کشور ایجاد شده است که نام آن دادگاه‌های صلح گذاشته‌اند. بعد از انقلاب، دادگاهی با این نام نداشتیم و طبق تشریفات که در نظام قضایی کشور بود، اگرگذاشته، دادگاه‌های تخصصی همچون دادگاه حقوقی، جزایی و خانواده فعالیت می‌کردند، بنابراین در قانون شورای حل اختلاف، دادگاه صلح پیش‌بینی شد تا در کنار این شوراها زمینه ساز افزایش سازش‌ها و حل مشکلات مردم شود.

با وجود سازوکار با قدمتی همچون شوراهای حل اختلاف، چرا قانون‌گذار پیگیر ایجاد دادگاهی با نام دادگاه صلح شده است؟

با این تفصیل، با آمدن دادگاه‌های صلح قرار است کارتان کمتر شود یا بیشتر؟

فرقی در اصل ماجرا برای شوراهای حل اختلاف ندارد. در حال حاضر حدود ۶۰ درصد از دعوای مردم به این شوراها ارجاع داده می‌شود، درحالی‌که به جرئت می‌توانم بگویم این مجموعه توان پذیرش ۱۰۰ درصد این دعوای را دارد. اتفاقا هرچه مراجعه مردم به شوراهای حل اختلاف به جای رفتن به محاکم مختلف بیشتر شود، ضریب سازش و تفاهم نیز در جامعه بیشتر می‌شود. در حال حاضر متأسفانه شرایط به وجود آمده است که مردم به صورت مستقیم از طریق دفاتر قضایی به دادگاه و دادسرا مراجعه می‌کنند، در حالی‌که می‌توانند با مراجعه به شوراهای حل اختلاف، خیلی سریع تر و با هزینه کمتر مالی و زمانی به دعوای خود رسیدگی کنند. پیش از این، محاکم به صورت عمومی بودند، بعد تصمیم گرفته شد که محاکم تخصصی شوند و به تبع آن دادگاه‌های حقوقی، خانواده و جزائی یک و ایجاد شد. دادگاه، حکم به ظاهر می‌دهد و قاضی علم غیب ندارد. گاهی خود مدعی، شاکی است. مثلاً فردی ۱۰۰ میلیون تومان ادعا کرده است و قاضی ۵ میلیون را ارجاز می‌کند. در این فضا هم شاکی و هم متشاکی ممکن است معترض باشند. در خیلی از پرونده‌ها هر دو طرف ماجرا معترض هستند. این نظام رسیدگی که خیلی در آن تزلزل ایجاد می‌شود، سبب اتفاقات دیگری هم خواهد شد و یک چرخه طولانی را برای رسیدگی ایجاد می‌کند. شورای حل اختلاف می‌خواهد این مسیر را به یک چرخه سازشی فارغ از تمام‌کش مکش هاندیل کند.

تاکنون چقدر در اصلح این چرخه موفق بوده‌اید؟

ماسعی می‌کنیم کارمان را بر اساس یک ارزیابی دینی، اخلاقی، انسانی، عاطفی و حیثیتی انجام دهیم و پرونده‌ها را با این منظر بررسی کنیم. خنده دار است اما گاهی برای یک کارشناسی حساسی، ۳۰ میلیون تومان مبلغ محاسبه تخمین زده می‌شود که گاهی برابر با رقم مورد دعوای پرونده است. این هزینه‌ها با ارجاع پرونده‌ها به شورای حل اختلاف کاهش می‌یابد. این، بخش مالی بود. بخش دیگر، زمانی است. گاهی رسیدگی به برخی پرونده‌ها در محاکم سه تا چهار سال طول می‌کشد. اما پرونده‌ها در شورای حل اختلاف بسیار سریع و در کمتر از یک ماه بررسی می‌شود. این تسریع در رسیدگی به دعوای، تنش‌های فکری و روانی مردم را نیز کاهش می‌دهد.

تعداد پرونده‌های در صف بررسی شوراهای حل اختلاف مشهد چقدر است؟

به صورت معمول بین ۱۲ تا ۱۴ هزار پرونده در هر ماه به شوراهای حل اختلاف مشهد وارد می‌شود و در مرحله رسیدگی قرار می‌گیرد. بین ۲۵ تا ۴۰ درصد پرونده‌هایمان نیز به سازش ختم می‌شود. تا پیش از این حکم را قاضی شورای حل اختلاف صادر می‌کرد اما با شکل‌گیری دادگاه صلح که یک دادگاه بدوی است، احکام را قاضی این دادگاه صادر خواهد کرد. طبعاً و همانند محاکم بدوی دیگر اگر دادگاه حکمی داد و کسی به آن معترض بود، پرونده به دادگاه تجدیدنظر ارجاع داده خواهد شد. ما زمان یک ساله رسیدگی را به یک ماه کاهش می‌دهیم و البته این بستگی به طرفین هم دارد تا ظرف یک هفته هم کارشان انجام شود. اما رسیدگی پرونده در دستگاه قضا به صورت سیستمی است. وقتی پرونده‌ای به محاکم ارجاع داده می‌شود، باید زمانی حدود هفت ماه را طی کند و تسریع در رسیدگی به آن اگر جزو موارد خاص نباشد، تخلف محسوب می‌شود؛ زیرا به معنای ضایع کردن وقت دیگران است. اما این موضوع در شوراهای حل اختلاف به این‌گونه نیست و به معنای دیگر دست ما برای تسریع در رسیدگی به پرونده‌ها بسیار باز است. به طور مثال در ۲۵ روز ابتدایی مهر امسال بیش از پنجاه پرونده وصولی به شورا به سازش ختم شده است. ما مقررات دست و پاگیر هم نداریم؛ چون نیای ما سازش است. آن قدر دستانمان در این بحث باز است که اگر اطلاع‌رسانی دقیقی صورت گیرد، مردم حتماً برای این امور به ما مراجعه خواهند کرد.

تاکنون چقدر در اصلح این چرخه موفق بوده‌اید؟

ماسعی می‌کنیم کارمان را بر اساس یک ارزیابی دینی، اخلاقی، انسانی، عاطفی و حیثیتی انجام دهیم و پرونده‌ها را با این منظر بررسی کنیم. خنده دار است اما گاهی برای یک کارشناسی حساسی، ۳۰ میلیون تومان مبلغ محاسبه تخمین زده می‌شود که گاهی برابر با رقم مورد دعوای پرونده است.

دادگاه‌های صلح سبب ایجاد این پروکراسی‌ها نمی‌شود؟

خیر، چون شوراهای حل اختلاف وظیفه سازشی خود را انجام خواهند داد و در معیت دادگاه صلح، اقدام به حل مشکلات مردم خواهند کرد. دادگاه صلح به عنوان یک دادگاه حقوقی، پرونده‌هایی را که در شوراهای حل اختلاف است، چه مشمول سازش قرار گرفته و چه به تصمیم سازش نرسیده، بررسی می‌کند و در نهایت حکم قضایی می‌دهد.

روند تشکیل دادگاه‌های صلح در استان و مشهد چگونه است؟

این دادگاه در بسیاری از شهرستان‌های خراسان رضوی ایجاد شده است و در مشهد هم به زودی ایجاد خواهد شد.

چرا در مشهد هنوز راه اندازی نشده است؟

این دستور دستگاه قضا است که راه اندازی این دادگاه‌ها در مراکز استان‌ها به دلیل پیچیدگی‌هایی که دارد، در مرحله آخر راه‌اندازی آن استان باشد، با این حال با استقرار زیرساخت‌های لازم، این دادگاه‌ها که شمارشان در مشهد به ۸۹ دادگاه می‌رسد، تأثیر در مشهد راه اندازی خواهند شد.

دادگاه‌های صلح، مکانیت خاصی دارند؟

در قانون آمده است که شوراهای حل اختلاف باید در معیت دادگاه‌های صلح باشند اما مکانیت این دادگاه به صورت مد پیریتی است. همچنین به توجه به رویکرد دادگستری خراسان رضوی مبنی بر ایجاد مجتمع‌های قضایی، بسیاری از این محاکم در مجتمع‌های پیش‌بینی شده استقرار خواهند یافت. در مشهد شش مجتمع کیفری، یک مجتمع حقوقی و یک مجتمع خانواده پیش‌بینی شده است؛ البته استقرار شوراهای حل اختلاف در کنار دادگاه‌های صلح کاملاً با استفاده از ظرفیت‌های داخلی پیش خواهد رفت.

شوراهای حل اختلاف از نظر نیروی انسانی چه وضعیتی دارند؟

شوراهای حل اختلاف از این منظر دارای نیروهایی به صورت افتخاری، تهرنی، رایگان و... هستند که البته در محاسبات قوه قضاییه شامل برخورداری از بیمه، بازنشستگی و پاداش ماهانه می‌شوند. جذب ۱۰ هزار نیروی جدید نیز برای این مجموعه با در کشور در نظر گرفته شده که قرار است طی پنج سال و از طریق آزمون استخدامی به این چرخه ملحق شوند. قطعاً بخشی از افرادی که هم اکنون با ما فعالیت می‌کنند، با در نظر گرفتن شاخص‌هایی همچون سنوات خدمت، میزان پرونده‌های

مشمول سازش قرار گرفته، حسن خلق با مردم و رضایتمندی مجموعه به صورت رسمی ادامه کار خواهند داد. افرادی هم که به ترتیب در آزمون شرکت نکنند یا نمره لازم را برای قبولی نداشته باشند، با شرایط سابق می‌توانند با مجموعه شوراهای حل اختلاف به همکاری شان ادامه دهند.

بیشترین دعوای بررسی شده در شوراهای حل اختلاف، مربوط به کدام موضوعات است؟

بیشترین پرونده‌هایی که ما بررسی می‌کنیم، درباره روابط بین موجر و مستاجر است. موضوعات مالی و خانواده نیز در رده‌های دوم و سوم قرار می‌گیرد. شرایط مالی مردم سبب شده است پرونده‌های زیادی در حوزه مالک و مستاجر به وجود بیاید که حل اساسی بسیاری از این مسائل از عهده دستگاه قضا خارج است و قبل از آن باید متولیان امر تدابیر لازم را ببیند. شاهد افزایش چنین معضلاتی نباشیم، با این حال ما وظیفه خود را در راستای ایجاد سازش انجام می‌دهیم که البته به وجود آوردن این سازش برای موضوع موجر و مستاجر بسیار سخت‌تر از موضوعاتی همچون اختلافات زن و شوهری است. در حال حاضر بیش از ۸۰ درصد پرونده‌های مربوط به خانواده به دلیل علقه‌ای که بین زن و مرد وجود دارد، منجر به سازش می‌شود.

با توجه به کارکرد شوراهای حل اختلاف، باید گردش مالی زیادی نیز در زمینه سازش‌ها وجود داشته باشد؟

قطعاً همین‌طور است. میزان صلح و سازش پرونده‌های این مجموعه از نظر ریالی فقط در شش ماهه نخست امسال بیش از ۴۹۰ میلیارد تومان بوده است. همچنین با اقدامات صورت گرفته، بحث و جدل‌ها درباره ۶ هزار و ۲۸۷ قطعه سکه و ۱۰۴ هزار دلار ختم به خیر شده است.

موردی داشتید که بعد از صلح و سازش، طرفین ماجرا دوباره دچار چالش شوند و به شما مراجعه کنند؟

معمولاً این‌گونه نیست. بچه‌های ما حرفه‌ای شده‌اند و موضوع راطوری حل و فصل می‌کنند که دوباره به طرح دعوای ختم نشود.

پرونده‌های سازشی بیش از ۲۰۰ میلیون تومان استان

در نیمه نخست امسال

۶۲۸۷
قطعه

سکه

۴۹۰
میلیارد تومان

وجه نقد

۱۰۲۲۰۰
دلار

ارز

پرونده‌های سازشی بیش از ۲۰۰ میلیون تومان مشهد

در نیمه نخست امسال

۴۴
میلیارد تومان

مطالبه وجه

۱/۲
میلیارد تومان

خسارت

۴۸۳
سکه

مهریه

۱۱/۲
میلیارد تومان

مهر و موم ترکه

۴۱/۵
میلیارد تومان

واگذاری سهام

۸۰۰
میلیون تومان

تنفیذ صلح نامه

یک
میلیارد تومان

تحویل خودرو

۵/۳
میلیارد تومان

تحویل و تصرف مبیع